

UDK 811.163.6'367'38:811.111'367'38:81'27

Andrej Stopar

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani

andrej.stopar@ff.uni-lj.si

Gašper Ilc

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani

gasper.ilc@ff.uni-lj.si

STILISTIČNA (NE)ZAZNAMOVANOST MOŠKIH IN ŽENSKIH POIMENOVALNIH PAROV ZA POKLICE V ANGLEŠČINI IN SLOVENŠČINI

Prispevek obravnava feminitive in maskulative za poklice v angleščini in slovenščini. S korpusno analizo poskuša prepoznati načine tvorjenja feminativov in maskulativov za poimenovanje poklicev ter obravnavati njihovo rabo. Raziskava se osredini predvsem na feminitive v obeh jezikih in z vidika semantične preference in asociativnega pomena ugotavlja, do kakšne mere pri posameznih poklicih lahko govorimo o stilistični (ne)zaznamovanosti teh izrazov. S pomočjo korpusnih podatkov hkrati preverja, kako pogosto določene feminitive in/ali maskulative spremljajo stereotipne predstave o spolnih vlogah, videzu in značaju.

Ključne besede: asociativni pomen, korpusna analiza, feminativi, maskulativi, oblikotvorje, semantična preferenca

The article discusses male and female terms for professions in English and Slovenian. By means of corpus analysis, it aims to identify the types of word-formation processes involved in the creation of feminatives and masculinatives, and to examine their use. The article focuses primarily on feminatives and, from the point of view of semantic preference and associative meaning, tries to determine the extent to which they can be described as stylistically (un)marked. Corpus data is also used to address the issue of collocates that indicate stereotypical views related to gender roles, appearance, and character.

Keywords: associative meaning, corpus analysis, feminatives, masculinatives, word-formation, semantic preference

1 Uvod

Stilistična (ne)zaznamovanost vključuje družbene in sociolingvistične vidike rabe moških in ženskih oblik. Znani so primeri angleških poimenovalnih parov, npr. *bachelor/spinster*, *poet/poetess*, pri katerih je ženska oblika sčasoma dobila slabšalni pomen in je v sodobnem jeziku izključena iz rabe v nekonotativnem pomenu. Čeprav pri tvorjenih poimenovalnih parov v angleščini in slovenščini prevladujejo feminativi, lahko v obeh jezikih najdemo redke maskulative in to ravno na področjih, ki so bila tesno povezana z vlogo in položajem žensk v družbi. Tako imamo npr. angleška maskulativa *widower* in *bride-groom* ter slovenska maskulativa *vdovec* in *gospodinjec* (Vidovič-Muha 2018: 410). Za slovenske feminitive pri poklicih, ki so pridobljeni na

osnovi šolanja, Derganc (2017: 23f) trdi, da »stilistično niso zaznamovani«, čeprav se kasneje v razpravi bolj osredotoči na ruščino.

Korpusni pristop k razčlembi jezikovnih podatkov razkrije (so)besedilna okolja, v katerih se pojavljajo poimenovalni pari za poklice. Številčni podatki o sopojavljanju leksikalnih enot nam približajo vidike njihove rabe. Po Sinclairu (1996) govorci namreč le redko izbiramo pomenske enote neodvisno od njihovega okolja, pač pa jih osmislimo prek t. i. razširjenih pomenskih enot, katerih prvine se združujejo po načelih kolokacije, koligacije, semantične preference in semantične proizvodije.

Kolokacija se nanaša na pogosto sopojavitev leksikalnih enot, kakršna je angleška zveza *rancid butter* (Stubbs 2001). Heid in Gouws (2006: 980) jo opredelita kot pogosto, leksikalno in/ali pragmatično pogojeno ter neposredno skladijsko povezano kombinacijo vsaj dveh leksikalnih enot.

S podatki o kolokatorjih določimo diskurzivno polje oziroma pomenska/leksikalna okolja, v katerih se opazovana beseda pojavlja (gl. Stubbs 2007: 178; McIntyre 2018: 87). Samostalnik *krožnik*, na primer, najdemo v okoljih, povezanih s pogrinjkom in hrano, pa tudi z vesoljskimi plovili. Nekatere kombinacije besed uvrščamo med prave, besedne kolokacije (npr. *razdelimo krožnike*), vendar so med njimi tudi sopojavitve besed, ki osnovni opredelitvi kolokacij ne ustrezajo, na primer *skodelica* in *krožnik* v stavku *Delila je skodelice in krožnike*. Gabrovšek (2005: 211; gl. tudi Gabrovšek 2014) dodaja, da uredniki Oxfordovega slovarja angleških kolokacij (Crowther, Dignen in Lea 2002) ravno zato razlikujejo med besednimi (tj. leksikalnimi) in kategorialnimi kolokacijami. S slednjimi je povezan Sinclairjev (1996) termin semantična preferenca (Stubbs 2001 in 2007), ki označuje »težnjo besede po družljivosti z besedami, ki so del enakega pomenskega polja ali t. i. leksikalnih nizov« (Šorli 2012: 96). Philip (2010) pravi, da je komponenta semantične preference skupna vsem govorcem.

Hoey (2005) v povezavi s semantično preferenco obravnava še asociativni pomen, ki pa je osredinjen na širše besedilo: nanaša se na proces spoznavanja besede, v katerem usvojimo njen referencialni pomen, njeno skladijsko okolje, njene konotacije in asociacije. Govorci povežemo posamezno leksikalno enoto z množico pomenov, katere elementi so lahko (ne nujno) njeni kolokatorji (Hoey 2005: 26). Hoeyjev asociativni pomen se od Sinclairjeve semantične preference razlikuje, ker pokriva tudi njene sekundarne pomene: asociacije, vrednotenje in konotacijo. Philip (2010) pravi, da gre za psihološki vidik razumevanja leksikalne enote, ki ni vedno skupen vsem govorcem. Primer korpusne obravnave s tega področja je prispevek avtoric Caldas-Coulthard in Moon (2010), ki pokaže, da se ob ženskah pogosto pojavljajo pridevniki, ki poudarjajo videz, pred moškimi pa pridevniki, ki izpostavljajo pomembnost – ta izbira pridevnikov kaže vrednotenje s posledicami v družbi.

2 Feminativi in maskulinativi v angleščini in slovenščini

Angleščino uvrščamo med jezike, za katere velja, da slovnični spol ni gramatikaliziran, temveč je neposredno odvisen od naravnega spola referenta (prim. Quirk et

al. 1999: 314; Huddleston in Pullum 2002: 484). Tako angleški samostalniki *doctor* ni označen za slovnični spol in pri zaimenskih oblikah izkazuje semantično ujemanje z referentom. V nekaterih, omejenih primerih ima tudi angleščina samostalnike, ki so označeni za moški oz. ženski slovnični spol. Te lahko delimo na dve skupini, in sicer (a) samostalnike z vzporednimi oblikami za moški in ženski spol, in (b) samostalnike, ki so morfološko označeni za moški/ženski slovnični spol.¹ Za slednjo skupino samostalnikov je značilno, da gre za feminative in maskulinative, ki so bodisi tvorjenke (tj. izpeljanke) s priponami *-ess*, *-ette*, *-ine*, *-trix* ali zloženke z *he/she* ali *man/woman* (Quirk et al. 1999: 1546ff. in 1573f.; Huddleston in Pullum 2002: 1680ff.).

Huddleston in Pullum (2002: 1680) priporočata, da se ženske oblike tvorijo le v tistih primerih, kjer ločevanje med žensko in moško obliko ni zgolj spolnorazločevalno, temveč tudi vsebinsko motivirano (npr. *abbot* in *abbess*). V preostalih primerih avtorja predlagata, da se izogibamo rabi feminativov, še posebno pri poimenovanju poklicev. Kot izjemo navajata besedi *actress* in *waitress* (Huddleston in Pullum 2002: 1981), pri katerih je raba feminativov motivirana zaradi razlikovanja med vlogami (*actress*) oziroma zaradi (ne)tipičnosti referentov, ki opravljajo določena dela (*waitress*).

Z vidika slovničnega spola predstavlja slovenščina nasprotje angleščini, saj je v slovenščini slovnični spol v celoti gramatikaliziran in se lahko pokriva z naravnim spolom ali se od njega razlikuje. Samostalnik v slovenščini praviloma ohranja svoj slovnični spol ne glede na naravni spol referenta v dejanskem svetu. Nekateri samostalniki zaradi oblikoslovne oblike dopuščajo moško ali žensko ujemanje, kot je npr. samostalnik *vodja*.²

Pri tvorjenju feminativov iz samostalnika moškega spola Vidovič-Muha (2018: 408) prepozna pripone *-a*, *-(ar)ka*, *-esa*, *-ica*, *-ina*, *-inja*, *-isa*, *-ja*, *-ka*, *-(ov)ka*, *-na* in *-ulja*, pri tvorjenju feminativov, ki se nanašajo na poklic, pa so produktivne pone *-(ar)ka*, *-ica*, in *-inja*. Avtorica (1997; 2018) pri tem strogo ločuje med feminativi, ki so izpeljani iz moških na osnovi zakrite hierarhizacije (*učitelj/učiteljica*), in med ženskami oblikami, ki so izpeljane iz moških na osnovi izražene družbene hierarhizacije (*apotekar/apotekarica*). Kot edino pripono za tvorbo maskulativov Vidovič-Muha (2018: 410) navaja obrazilo *-ec*.

Poudariti velja, da podobno kot v angleščini tudi v slovenščini korpusni podatki pokažejo, da so v večini primerov feminativi številčno manj zastopani kot pa moške oblike, na kar opozarja že Štumberger (2015). Derganc (2017: 126) izpostavlja, da je takšno stanje pričakovano in razumljivo, saj (a) se je v predhodnih obdobjih generični moški spol uporabljal pri poimenovanju poklicev in (b) so pomembne položaje praviloma zasedali moški. Temu moramo dodati ugotovitev Vidovič-Muhe (2018: 413), da je treba upoštevati še referenčno vrednost in družbeni kontekst. Na primer, večjo

¹ Obstaja še tretja vrsta samostalnikov, ki imajo slovnični spol, in sicer samostalniki, ki se nanašajo na npr. države, čustva itd.

² *Vodja* se lahko nanaša na ženskega ali moškega referenta, čeprav se v zloženkah npr. *poslovodja* nanaša na moške in ima ustrezen feminativ z *-inja* (*poslovodkinja*).

pogostnost v korpusu pri besedi *zdravnik* lahko pripišemo generični rabi, medtem ko je večja pogostnost pri besedi *sobarica* posledica družbenega konteksta, saj gre za večinoma ženski poklic.

3. Stilna (ne)zaznamovanost

3.1 Metodologija

Za potrebe analize angleških parov smo iz korpusa BNC izluščili vse izraze, ki se nanašajo na poklice in ustrezajo morfološkem opisu, podanemu v razdelku 2. V nabor smo dobili 39 feminativov za izražanje poklicev. Pri ugotavljanju pogostnosti smo primerjali podatke dveh korpusov: BNC ter English web corpus 2013, enTenTen13. Pri diahronem pregledu rabe feminativov smo uporabili podatke iz korpusov Brownove družine.

Pri slovenskih feminativih za poklice smo za osnovo vzeli podatkovno bazo poklicev Zavoda za zaposlovanje Republike Slovenije (<https://www.ess.gov.si/ncips/opisi-poklicev>). V bazi so navedeni poklici le v moški obliki, zato smo obstoj feminativa preverili v SSKJ² in v korpusih. Končni seznam vsebuje 289 feminativov za izražanje poklicev. Pri diahronem pregledu rabe feminativov smo uporabili podatke iz dveh podkorpusov zbirke FidaPLUS (1979–1990 in 2000–2006).

Stilistično (ne)zaznamovanost smo ugotavljali s pomočjo orodja Sketch Engine, in sicer tako, da smo iskali potencialne kolokacijske kandidate v obsegu +/- 5 besed, pri čemer smo upoštevali vrednost meritve logDice, katere maksimalna vrednost je 14. Pri tem so vrednosti nad 7 znak močne kolokacijske povezave med leksemoma (Rychlý 2008; Gablasova et al. 2017: 169). Pri obravnavi razširjenih pomenskih enot smo uporabljali tudi funkcijo Word Sketch, ki v spletnem orodju Sketch Engine povzame slovnično in kolokacijsko vedenje besed (Kilgarriff et al. 2014). S tako zbranimi podatki o združevanju leksikalnih enot smo stilistično (ne)zaznamovanost ugotavljali predvsem na ravni semantične preference in asociativnega pomena (Sinclair 1996; Hoey 2005; Philip 2010).

3.2 Rezultati in analiza podatkov

3.2.1 Angleščina

Največ feminativov, ki izražajo poklic, je tvorjenih z obrazilom *-ess* (21), sledijo zloženske z *woman* (15). Izluščili smo le en feminativ z *-ette* (*usherette*) in dva z *-atrix* (*aviatrix* in *prosecutrix*). Korpusni podatki potrjujejo, da sta feminativa *actress* in *waitress* med najbolj pogosto rabljenimi feminativi, čeprav podatki iz Brownovega korpusa kažejo na upad rabe po letu 1991 za samostalnik *actress*. Pri drugih feminativih na *-ess* lahko opazimo padec v rabi tako v primerjavi med korpusoma BNC in enTenTen13, kot tudi znotraj Brownove družine.

Actress/actor (1259 in 3600 zadetkov v BNC): Z vidika semantične preference lahko ob obeh oblikah pričakujemo izraze za sorodne poklice (*singer, musician*); izraze za kraje, povezane s poklicem (*Hollywood*); osebna imena; izraze, ki zaznamujejo vrsto/kakovost dela (*lead, sought-after*) in z delom povezana tipična dejanja (*play, portray*); ter izraze, povezane z nagradami (*win, award*). Na specifične konotacije feminativa opozarjajo kolokatorji, kakršni so *aspiring, supporting, porn, affair* in *steamy*, ki izražajo seksualiziranost poklica oziroma njegove družbeno manjvredne vidike. Nekateri se pojavijo tudi v kombinaciji z moško obliko, a opazno redkeje.

Waitress/waiter (361 in 932 zadetkov v BNC): Semantična preferenca za ta par se kaže v izrazih za sorodne poklice (*barman, attendant*); pogosta dejanja (*serve, pour*); predmete v delovnem okolju (*wine, menu*); in dejanja strank (*call, ask*). Med pogostimi kolokatorji so tudi takšni, ki opisujejo zunanost oziroma človeške lastnosti: natakarice so pogosteje pozitivno percipirane (*attentive*), natakarji pa negativno (*dumb*). Tudi pri tem feminativu se pojavljajo kolokatorji, ki poklic seksualizirajo (*topless*).

3.2.2 Slovenščina

V slovenščini je največ feminativov tvorjenih z obrazilom *-(ar)ka* (190), sledijo tvorjenke z *-ica/-inja* (vsaka okoli 50). S pripono *-esa* sta tvojena le dva feminativa. Podatki kažejo, da so vse tri najpogostejše pripone lahko rabijo tudi vzporedno. *Mesarica* je po SSKJ² vezana na položaj moža mesarja, kot feminativ se rabi izraz *mesarka*, ki je tudi standardiziran v Slovenskem ogrodju kvalifikacij (SOK). SSKJ² definira samostalnik *kovačica* kot ženo kovača, vendar se ta izraz po SOK rabi kot feminativ. V SSKJ² in korpusu lahko za strokovnjakinjo s področja geografije najdemo izraza *geografinja* in *geografka*, vendar je le prvi izraz standardiziran v SOK. Pri morfološki razčlembi podatkov smo tudi prepoznali še eno pripono za tvorjenje maskulativov, in sicer pripono *-ar* (*babičar*).

Če primerjamo podatke med podkorpusoma, vidimo, da v večini primerov število feminativov narašča (*igralka, novinarka*) ali se pogostnost ohranja (*solistka, blagajničarka*). Le redko (*sekretarka, telefonistka*) lahko opazimo padec pri pogostnosti. Ta rezultat velja pripisati dejstvu, da določeni poklici izginjajo.

Na podlagi analize podatkov delimo feminative za poklice v dve skupini, in sicer na tiste, ki se pomensko ne razlikujejo od moških oblik in so stilistično nezaznamovani (Skupina A), in na tiste, katerih pomen je pri feminativu spremenjen (ožji) in so (vsaj delno) stilistično zaznamovani (Skupina B). Poudarjamo, da moramo obe skupini videti kot dve točki kontinuuma. Skupino A predstavljamo s pari *zdravnica/zdravnik* in *sodnica/sodnik*, skupino B pa s pari *tajnica/tajnik*, *kuharica/kuhar*, *maserka/maser* in *čistilka/čistilec*.

Skupina A

Zdravnica/zdravnik (7 857 in 127 248 zadetkov v FidaPLUS v2): Semantična preferenca besed *zdravnica* in *zdravnik* se kaže v izrazih, ki natančneje opredeljujejo vrsto dela posameznika znotraj tega poklica (*dežurna, splošni*); v izrazih, povezanih z odločanjem o zdravljenju (*predpisati, odsvetovati*); in v izrazih, povezanih s sorodnimi poklici (*zobozdravnik, sestra*).

Sodnica/sodnik (11 946 in 115 838 zadetkov v FidaPLUS v2): Lemi *sodnica* in *sodnik* se pojavljata v zvezi z delom na področju prava ali športa. Semantična preferenca se kaže v izrazih, ki opisujejo položaj posameznika znotraj poklica (*ustavni, dežurna, strelski*); izrazih, ki označujejo odločanje (*odrediti, ugoditi*); in izrazih, povezanih s sorodnimi poklici in vlogami (*tožilec, porotnik, trenerka*). Primerjava pogostih pridevnikov, ki stojijo pred eno in drugo lemo, razkrije, da so tisti, ki izražajo višje položaje, pogostejši ob moški obliki: *ustavni* (11 042) / *ustavna* (442), *vrhovni* (2781) / *vrhovna* (253), *okrajni* (491) / *okrajna* (654), s čimer vstopamo na raven asociativnega pomena in zunajjezikovnih, družbenih okoliščin.

Skupina B

Tajnica/tajnik (11 016 in 12 931 v FidaPLUS v2): SSKJ² tajnico opredeljuje kot žensko, »ki opravlja administrativne, organizacijske, tehnične posle«. Opredelitev tajnika je identična, vendar za moško obliko obstaja še pomen »visok funkcionar kake organizacije, telesa«. Pregled korpusa pokaže, da se feminativ *tajnica* prav tako rabi v tem pomenu (*glavna tajnica*). Z vidika semantične preference se poklic *tajnice* povezuje s poslovnim prostorom, ki ga vodi pomemben posameznik (*direktor*), in tipičnimi predmeti (*fikus*) v tem prostoru. Ob *tajnici* pričakujemo izraze, povezane s pretokom informacij (*obveščati, oglašati se*); in izraze, povezane s poklici z nižjimi kvalifikacijami (*snažilka*). Korpusni zadetki vključujejo diplomata, ki se je »dokopal do pisarne, fikusa in tajnice«, in zavode, »ki imajo direktorja, tajnico, fikus in še par ljudi.« Razberemo lahko, da je *tajnica* popredmetena, izenačena s stolom ali fikusom, kar odraža asociativni pomen te besede. Podobno je *tajnica* povezana tudi z družbeno manj sprejemljivimi razmerji (*afera, razmerje*). Na drugi strani se najpogostejši kolo-katorji moške oblike *tajnik* povezujejo z visokimi funkcionarji (*Štrukelj*) in njihovimi institucijami (*sindikati, demokrati*). Spremljajo jih izrazi, povezani s nagovarjanjem skupine ljudi (*nagovoriti, pojasniti*) in sorodnimi poklici (*podžupan, računovodja*).

Kuharica/kuhar (3907 in 14 892 zadetkov v FidaPLUS v2): Semantična preferenca kaže, da se obe obliki pojavita ob izrazih za sorodne poklice (*natakarica*); človeške lastnosti (*pozabljiva, zlehtna*); strokovno usposobljenost (*izučena*); vrsto dela oziroma okolje dela (*menza*); in poklicu ustrezna dejanja (*pečiti*). Razčlemba razkrije tudi več družbeno pogojenih razlik: ob feminativu se pojavijo specifična okolja, v katerih poteka delo kuharice (*župnišče*); prav tako poklici, ki se pojavljajo ob *kuharici*, zahtevajo nižje kvalifikacije (*čistilka*). *Kuhar* pa je lahko tudi *ladijski*, pogosteje je opisan pozitivno (*izvrsten, vešč*) in se pojavlja v okoljih, povezanih s tekmovanji (*ekipa, tekmovanje, pomeriti*).

Maserka/maser (512 in 1216 zadetkov v FidaPLUS v2): Semantična preferenca, skupna obema, se kaže v izrazih, povezanih s poklicno usposobljenostjo (*spretna, izurjen*), izvajanjem dela (*zmasirati*) ter sorodnimi poklici (*aromaterapevtka*). Razlika pa se razkrije v izrazih za videz (*prikupna*) in podvrsto masaž (*erotična*), ki se pojavljajo pri feminativu in razkrijejo asociacije na seksualiziranost poklica. Med najpogostejšimi zadetki pri moški obliki ne najdemo pridevnika *erotični*; pokaže se tudi, da pri moški obliki bolj izstopajo okolja, povezana s športom in medicino.

Čistilka/čistilec (1950 in 1767 zadetkov v FidaPLUS v2): Semantična preferenca feminativa zaobjema predvsem človeške lastnosti (*optimistična, pridna*); tipična dela (*čistiti*); in poklice, ki zahtevajo nižje kvalifikacije (*kuharica, hišnik*). O asociacijah besede čistilka pričajo kolokatorji *bosanska, Fata* in *zalotiti*. Moška oblika je lahko povezana s poklicem, vendar se povečini nanaša na naprave (*tlačni, parni*).

4 Diskusija in zaključek

Prvi del prispevka se osredinja na oblikotvorne posebnosti feminativov in maskulativov v angleščini in slovenščini. Razčlemba je pokazala, da v obeh jezikih prevladujejo feminativi, ki so tvorjeni z dodajanjem pripon, v angleščini pa je možno poleg izpeljank najti tudi primere zloženk. Maskulativov je v obeh jezikih zelo malo, ti so večinoma tvorjeni na področjih, ki so zgodovinsko pripadala v žensko delovno sfero. Poleg maskulativne pripone *-ec*, ki jo obravnava že Vidovič-Muha (2018: 410), smo prepoznali še eno, in sicer pripono *-ar* v besedi *babičar*. Največja razlika med jezikoma se kaže v tem, da je v sodobni angleščini, z izjemo redkih feminativov, moč zaznati opuščanje rabe spolno razločevalnih oblik, medtem ko je v slovenščini raba feminativov v porastu, kar jasno dokazujejo korpusni podatki. Razlog za asimetričen razvoj zagotovo leži v dejstvu, da je angleščina jezik, v katerem slovnični spol praktično ne obstaja, in se tako isti naziv poklica lahko uporablja z ženskim ali z moškim referentom. Nasprotno je v slovenščini slovnični spol v celoti gramatikaliziran in se lahko pokriva ali ne pokriva z naravnim spolom. Pri nazivih za poklice, ki imajo jasne referente, sodobna raba, preverljiva v korpusih, kaže težnje k ujemanju slovničnega in naravnega spola, torej v primeru ženskih referentk to pomeni rabo feminativov in ne rabe generičnih moških oblik.

Pregled korpusov pokaže, da se razlike med ženskimi in moškimi oblikami za poklice najbolj razkrijejo ob pregledov kolokatorjev in njihove obravnave z vidika semantične preference in pomenskih asociacij (Sinclair 1996 in Philip 2010).

Razčlemba kolokatorjev angleških parov potrdi, da si moška in ženska oblika obravnavanih poklicev (*actress/actor* in *waitress/waiter*) delita določena semantična okolja: sorodni poklici; kraji in prostori, povezani s poklici; osebna imena; izrazi, ki zaznamujejo vrsto oziroma kakovost dela; ter tipična dejanja, povezana z osebami, ki opravljajo ta poklic. Na specifične asociativne pomene opozorijo kolokatorji, povezani s človeškimi lastnostmi in videzom. V povezavi s feminativi se velikokrat pojavljajo takšni, ki se nanašajo na stereotipno ženske značajske lastnosti oziroma na njihovo zunanost (kar je lahko povezano tudi s seksualnostjo). Ugotovitev je skladna s prispevkom

avtoric Caldas-Coulthard in Moon (2010), ki asimetrijo razlagata s spolnimi stereotipi, seksualizacijo žensk, pa tudi z starostjo in vedenjem.

Slovenski pari za poklice kažejo podobno sliko: na ravni semantične preference si večina parov poklicev deli izraze, ki označujejo tipična dejanja; okolja delovanja; sorodne poklice; človeške lastnosti; in videz. Toda rezultati razkrijejo nekaj pomembnih razlik. Pare slovenskih poklicev namreč lahko razdelimo na (i) pomensko enakovredne in stilistično nezaznamovane (gl. Derganc 2017) ter (ii) pomensko zožene in stilistično zaznamovane. Meje med skupinama ni moč jasno začrtati.

Prototipni primer za prvo skupino je par *zdravnica/zdravnik*, v katerem se semantična preferenca kaže predvsem v izrazih, ki označujejo vrsto dela, tipične dejavnosti in sorodne poklice – feminative v takšnih parih označimo za stilistično nezaznamovane. Podobno zaključimo za par *sodnica/sodnik*, a s pridržkom. *Sodnik* in *sodnica* se pomensko prikrivata na področju prava in športa, vendar jezikovni podatki zrealijo podobo družbe: najvišja mesta v poklicu zasedajo povečini moški.

Delno zaznamovane oblike, pri katerih prihaja tudi do ožitve pomena, smo predstavili z opazovanjem parov *tajnica/tajnik*, *kuharica/kuhar*, *maserka/maser* in *čistilka/čistilec*. Pri *tajnici* se pojavljajo zadetki, v katerih je popredmetena ali seksualizirana. Družbeno pogojene razlike se razkrijejo tudi za par *kuharica/kuhar*: feminativ se pojavlja v specifičnih okoljih in s poklici, ki zahtevajo nižje kvalifikacije, medtem ko se moška oblika pogosteje pojavlja v povezavi s tekmovanji. Toda pomen tu ni dovolj zožen, da bi opravičeval ločeno obravnavo v slovarju. Slednje velja tudi za par *maserka/maser*, pri katerem se ob feminativu pojavljajo izrazi, povezani z videzom in seksualizacijo poklica. Zadnji opazovani par – *čistilka/čistilec* – pokaže, da se poklic pogosto povezuje s specifično etnično skupino in stereotipi o njej, ter da gre za tipično ženski poklic, saj moška oblika označuje predvsem naprave.

Korpusna analiza kolokatorjev v angleščini in slovenščini je pokazala, da pri posameznih poklicih lahko govorimo o stilistični nezaznamovanosti feminativa, vendar tega ne moremo posplošiti. Številni feminativi se namreč pojavljajo v sobesedilih, ki zrealijo razmerja v družbi. Zaradi zunajjezikovnih dejavnikov feminative pogosteje spremljajo stereotipne predstave o spolnih vlogah, videzu in značaju. Posledično so ženski poklici v besedilih pogosteje seksualizirani in popredmeteni.

VIRI IN ORODJA

SSKJ²: Slovar slovenskega knjižnega jezika, druga, dopolnjena in deloma prenovljena izdaja. Na spletu.

BNC. Na spletu.

EnTenTen13. Na spletu.

FidaPLUS v2. Na spletu.

SketchEngine, 2018. Na spletu.

LITERATURA

- Carmen Rosa CALDAS-COULTHARD, Rosamund MOON, 2010: »Curvy, hunky, kinky«: Using corpora as tools for critical analysis. *Discourse & Society* 21/2. 99–133. Tudi na spletu.
- Jonathan CROWTHER, Sheila DIGNEN, Diana LEA (ur.), 2002: *Oxford Collocations Dictionary for Students of English*. Oxford: Oxford University Press.
- Aleksandra DERGANČ, 2017: Poimenovanje za ženske nosilke poklicev in položajev v slovenščini in ruščini. *Jezikoslovni zapiski* 23/2. 125–30. Tudi na spletu.
- Dana GABLASOVA, Vaclav BREZINA, Tony MCENERY, 2017: Collocations in corpus-based language learning research: Identifying, comparing, and interpreting the evidence. *Language Learning* 67/S1. 155–79. Tudi na spletu.
- Dušan GABROVŠEK, 2014: Extending binary collocations: (lexicographical) implications of going beyond the prototypical a - b. *ELOPE: English language overseas perspectives and enquiries* 11/2. 8–20. Tudi na spletu.
- Dušan GABROVŠEK, 2005. *Words Galore: Aspects of general and Slovenian-English contrastive lexicology*. Ljubljana: FF UL, Oddelek za anglistiko in amerikanistiko.
- Ulrich HEID, Rufus H. GOUWS, 2006: A model for a multifunctional electronic dictionary of collocations. *Proceedings of the XIIth Euralex International Congress*. Torino: Edizioni dell'Orso. 979–88.
- Michael HOEY, 2005: *Lexical Priming: A New Theory of Words and Language*. London: Routledge.
- Rodney HUDDLESTON, Geoffrey K. PULLUM, 2002: *The Cambridge Grammar of the English Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Adam KILGARRIFF, Vít BAISA, Jan BUŠTA, Miloš JAKUBÍČEK, Vojtěch KOVÁŘ, Jan MICHELFEIT, Pavel RYCHLÝ, Vít SUCHOMEL, 2014: The Sketch Engine: Ten years on. *Lexicography* 1/1. 7–36. Tudi na spletu.
- Dan MCINTYRE, 2018: Irony and semantic prosody revisited. *The Pragmatics of Irony and Banter*. Ur. M. Jober, S. Sorlin. Amsterdam: John Benjamins. 81–99.
- Gill E. PHILIP, 2010: Why prosodies aren't always present: Insights into the idiom principle. *Proceedings of the Copus Linguistics Conference CL2009*. Ur. M. Mahlberg, V. González-Díaz, C. Smith. Liverpool: University of Liverpool. Na spletu.
- Randolph QUIRK, Sidney GREENBAUM, Geoffrey LEECH, Jan SVARTIK, 1999: *A Comprehensive Grammar of English*. Harlow: Longman.
- Pavel RYCHLÝ, 2008: A lexicographer-friendly association score. *Proceedings of Recent Advances in Slavonic Natural Language Processing, RASLAN*. Ur. P. Sojka, A. Horák. Brno: Masaryk University. 6–9.
- John SINCLAIR, 1996: The search for units of meaning. *Textus: English Studies in Italy* 9. 75–106.
- Michael STUBBS, 2001: *Words and Phrases. Corpus Studies of Lexical Semantics*. Oxford: Blackwell.
- Michael STUBBS, 2007: Quantative data on multi-word sequences in English: The case of the word *world*. *Text, Discourse and Corpora: Theory and Analysis*. Ur. M. Hoey, M. Mahlberg, M. Stubbs, W. Teuberts. London: Continuum. 163–89.

- Mojca ŠORLI, 2012: Semantična prozodija v teoriji in praksi – korpusni pristop k proučevanju pragmatičnega pomena: primer slovenščine in angleščine. *Dvojezična korpusna leksikografija: Slovenščina v kontrastu: novi izzivi, novi obeti*. Ur. M. Šorli. Ljubljana: Trojina, zavod za uporabno slovenistiko. 90–116.
- Saška ŠTUMBERGER, 2015: Veränderungen in der gesellschaftlichen Stellung von Frauen in Slowenien seit 1991: Personenbezeichnungen im Wörterbuch Slovar novejšega besedja slovenskega jezika (2012). *New Approaches to Gender and Queer Research in Slavonic Studies*. Ur. D. Scheller-Boltz. Wiesbaden: Harrasowitz. 101–9.
- Ada VIDOVIČ-MUHA, 1997: Prvine družbene prepoznavnosti ženske prek poimenovalne tipologije njenih dejavnosti, lastnosti. *SSJLK 33: Ženska v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi*. Ur. A. Derganc. Ljubljana: FF, Oddelek za slovanske jezike in književnosti. 69–79.
- Ada VIDOVIČ-MUHA, 2018: *Slovensko skladijsko besedotvorje*. Ljubljana: FF.

SUMMARY

The article discusses gender-marked terms for professions in English and Slovenian. By means of corpus analysis, it aims to identify the types of word-formation processes involved in the creation of feminatives and masculinatives, and to examine their frequency of use. In both languages, the dominant word-formation process is derivation (e.g., by the suffix *-ess* in English and the suffix *-ka* in Slovenian); however, cases of compounding have also been identified in English (e.g., with the base *woman*).

Also addressed is the research question of the extent to which feminatives in both languages are stylistically (un)marked. The analysis of corpus data from the point of view of semantic preference and associative meaning shows that in certain professions feminatives can be described as stylistically unmarked. This can be best observed in Slovenian, in which, for example, the forms *zdravnica/zdravnik* ('female/male doctor') exhibit the same semantic preferences with no specific connotations. In most cases, however, even though the female/male forms display similar or identical semantic preferences, they differ with regard to their collocates: the ones co-occurring with feminatives often indicate stereotypical views related to gender roles, appearance, and character.